

Er vi dispensasjonalister?

Av Marian Eigeles

Våre meningsmotstandere fraber seg å bli omtalt som erstatningsteologer. De mener "erstatningsteologi" er et skjellsord. Men de bruker ordene "biblisme" og "dispensasjonalisme" som skjellsord, når de omtaler vårt syn på Israel. Når det gjelder "biblisme" har jeg til gode å finne en forklaring på ordets begrepsinnhold. Når det gjelder dispensasjonalisme finnes det en god del litteratur om emnet. Jeg har funnet en grei fremstilling i en bok skrevet av Michael J. Vlach (1966 og 2008).

Michael J. Vlach som er assosiert professor i teologi ved Master's Seminary Sun Valley (California,) er selv dispensasjonalist, og hans doktoravhandling hadde erstatnings-teologien som emne.

Bokens første kapitel er viet dispensasjonalismens historie. En historie som begynte med John Nelson Darby (1800-1882), som var pastor i Plymouth brødrenes bevegelse. I 1819 da han var student ved Trinity College i Dublin kom han til troen på Israels fremtidige frelse og gjenreisning som nasjon. Darby delte verdenshistorie i syv epoker, som han kalte dispensasjoner: 1. Fra paradiset til syndefallet. 2. Noahs tid, 3. Abrahams tid, 4. Israels tid, 5. Nasjonenes/folkeslagenes tid, 6. Åndens tid 7. Tusenårsriket. I alle disse tidsepoker har Gud arbeidet for å frelse menneskene, men på ulike måter. Likevel var grunnlaget gitt ved frelsen som kom gjennom Jesus Kristus.

Når det gjelder dispensasjonalismens historie deler Vlach den i tre faser:

1. Den klassiske dispensasjonalisme (Fra midten av 19. årh. til 1948) som er karakterisert ved dualismen himmel-jord. Til himmelen hører alle frelste mennesker fra alle dispensasjonene. Til jorden hører menneskene som fikk lov til å leve til Jesu gjenkomst. En annen karakteristikk er den klare distinksjon mellom kirken og Israel. Kirken er en åndelig, himmelsk og individualistisk størrelse. Og den betraktes som en parentes i frelseshistorien.
2. Revidert eller modifisert dispensasjonalisme (1952-1985): Distinksjonen mellom kirken og Israel opprettholdes. Men det legges mindre vekt på dualismen himmel-jord. Kirken vil være adskilt fra Israel også i evigheten. Det finnes bare en ny pakt og kirken vil bli delaktig i den. Guds plan med Israel vil bli oppfylt i Tusenårsriket. Da vil Jesus sitte på Davids trone som Israels konge.
3. Progressiv dispensasjonalisme (Fra 1985).

Jeg tror at Vlachs bruk av ordet "progressiv" må sees i lys av begrepet "progressiv åpenbaring", som kanskje ikke er kjent av alle. Man regner med at Guds åpenbaring til menneskene har skjedd gradvis. Gud har begynt med en åpenbaring og så fortsatt men en ny og så men ny. Og de nye åpenbaringer ble bygget på de gamle. Det minner om solens lys, som gradvis bryter frem gjennom mørket. Først blir det daggry, så morgen og så bli det full dag. Slik har Gud åpenbart seg først til Abraham, så til Moses, ... så til David. Og så kom han med sin nye åpenbaring i den nye pakt. Kirken representerer de frelste mennesker. Israel sammen med kirken danner Guds folk. Men det er en vesentlig funksjonell forskjell mellom Israel og kirken som vil gjelde også i fremtiden.

Vlach bekjenner seg til den progressive dispensasjonalisme og i det andre kapitel forsøker han å oppsummere det vesentlige ved dispensasjonalismen

Han har allerede ved bokens begynnelse gjort det klart at det vesentlige, det forpliktende ved dispensasjonalisme ikke er de 7 ovennevnte dispensasjoner. Det vesentlige summerer han opp i seks punkter som han kaller "Six essential Beliefs of Dispensationalism" (Seks vesentlige trosartikler om

dispensjonalisme). De handler om forholdet mellom Det gamle testamente (GT) og Det nye (NT) og Israel og kirken.

Dispensjonalismens seks punkter.

1. Den progressive åpenbaring fører ikke til en tolking som forandrer eller opphever den opprinnelige mening av tekstene i GT. Denne mening er gitt ved et språklig og historisk studium av tekstene. Den er ikke gitt i NT. Vlach sier at dette punkt kanskje er det mest grunnleggende av alle punktene. Det innebærer at den nye åpenbaring gitt i NT ikke kan motsi den åpenbaring som er gitt i GT. NT kan bringe nytt lys om løftene i GT, kan bringe nye tolkinger, utvide løftenes betydning. Men denne utvidelse behøver ikke å bety opphevelsen av de opprinnelige løfter. Og Guds ubetingede pakt med Israel berger for at NT ikke har plass for tanken om en Gud som ikke oppfyller sine løfter. Konklusjonen er at den progressive åpenbaring ikke kan oppheve Guds ubetingede løfter til Israel.
2. Dette punkt handler om den typologiske tolking av GT, som har vært meget brukt i den kristne tradisjon. I NT brukes Israels vandring i ørkenen som en type (billede) av de kristnes vandring gjennom livet. Omskjærelsen brukes som en type for dåpen. Israel brukes som en type for kirken og Landet som en type for det himmelske Jerusalem. Pkt.2 representerer en avgrensning mot misbruket av denne tolkingsmetode. Dette misbruk er typisk når det gjelder forholdet Israel (type) og kirken (antitypen). Misbruket oppstår når man påstår at kirken har tatt Israels plass. Hovedtesen i dette punkt er at selv om det er legitimt å bruke den typologiske metode betyr det ikke at Israel som type ble erstattet av kirken. Dermed har Israel og løftene til dette folk ikke mistet sin opprinnelige mening.
3. Israel og kirken representerer to forskjellige størrelser. Dette betyr at kirken ikke kan omtales som det nye eller det sanne Israel. Men både Israel og kirken har del i løftet om en fremtidig frelse ved endetiden.
4. Det er en åndelig enhet mellom jøder og ikke-jøder i kirken, når det gjelder frelsen. Men Israel som nasjon kommer til å spille en viktig rolle i fremtiden. Den åndelige enhet mellom de troende jøder og ikke-jøder opphever ikke den funksjonelle distinksjon mellom Israel og kirken og mellom jøder og ikke-jøder
5. Nasjonen Israel kommer til å bli frelst og restaurert med en enestående identitet og funksjon i Tusenårsriket på jorden. Her kommer den avgjørende forskjell mellom dispensjonalister og ikke-dispensjonalister. Også blant ikke-dispensjonalister finnes det teologer som hevder at Israel ved endetiden kommer til å bli frelst. De vil bli frelst i kirken. Men dispensjonalistene hevder at Israel vil bli både frelst og restaurert som en nasjon med en unik identitet i Tusenårsriket.
6. Ordsammensetningen "Abrahams ætt" har mange betydninger i NT. Men selv om kirken omtales som Abrahams ætt, betyr det ikke at løftene til jødene (den biologiske del av Abrahams ætt) er opphevet. Løftene som Gud har gitt en menneskegruppe gjelder den samme gruppe.

Jeg tror at disse seks punkter gir uttrykk for hva vi i Ordet og Israel tror på og står for. Dette betyr at vi er dispensjonalister uten å vite det. Men disse punkter gir egentlig uttrykk for riktig bibelteologi. Derfor burde de være felles den alminnelige kristen tro og teologi.

Litteratur: Michael J. Vlach, Dispensationalism: Essential Beliefs and common Myths (Los Angeles: Theological Press, 2008)

Marian Eigeles er messiansk jøde utdannet teolog fra Universitetets Teologiske Fakultet i Oslo og tidligere styremedlem i Ordet og Israel (nov 2020)